

Comitè d'Ètica Assistencial
DIA MUNDIAL DE LA SALUT MENTAL

COMUNICAT

EL PACTE NACIONAL DE SALUT MENTAL: OPORTUNITAT I REPTES

La crisi de la pandèmia no va fer més que accentuar i agreujar els patiments i malestars de la població i també les carències del propi sistema d'atenció, vertebrat principalment pel sistema sanitari públic. Així, l'increment de les anomenades patologies i trastorns mentals i les xifres alarmants recollides sobre els suïcidis, entre d'altres, va posar en guàrdia el Govern, que va tirar endavant una iniciativa específica per fer front a una realitat que cada vegada afecta a més nombre i sectors de la població de Catalunya.

El Pacte Nacional de Salut Mental (PN) va néixer doncs (DOC del 21 de novembre de 2021) expressant la pretensió de fer un plantejament a mitjà i llarg termini que consolidés la posada en marxa de les actuacions a realitzar en el camp que ens ocupa. Es va tractar, en un primer i ampli moment, de fer **una prospecció de l'estat de la qüestió**, una radiografia extensa de tota la informació que hi intervé, des de les fredes dades quantitatives i de resultats, fins a una presència i diàleg amb els serveis i agents que hi intervenen.

Aquest procediment, probablement el més exhaustiu fet al país, va aportar aire fresc tant per als professionals, que van creure poder canalitzar els problemes de gestió i manca de recursos, com per als usuaris, que hi van veure una oportunitat de reivindicar veu i drets, vulnerats durant dècades. La direcció del Pla es va reunir amb gairebé tots els actors implicats, independentment del seu enfocament, assistint a inauguracions o cloendes de jornades i altres actes.

Això va incloure no només dispositius sanitaris sinó també altres vinculats amb les tasques de promoció i consolidació de la salut mental al nostre país (educació, serveis socials, justícia, treball...). **La finalitat d'aquesta visió extensa i minuciosa era, finalment, la d'elevat propostes raonades i amb jerarquia de prioritats al legislatiu**, a fi que el Parlament de Catalunya aprovés i consolidés propostes concretes al Govern, en benefici de la salut mental de la població. Aquest treball realitzat va incloure un acord de formació dels *Quality Rights* (QR) -seguint les directrius dels informes dels Relators de la ONU en relació amb els drets dels pacients i la corresponent reestructuració de l'organització dels serveis- amb les entitats proveïdores. Tasca divulgativa de primer ordre que haurà servit, com a mínim, perquè el camp dels Drets dels pacients formi part de la realitat a tractar per part dels serveis i dels propis professionals. Ha sigut en la part de l'elaboració de les conclusions del PN que **hem observat amb preocupació i estupor com alguns dels principals proveïdors de serveis** (i responsables i agents de la manca d'avenços en l'aplicació sense cap mena de paliatius dels drets dels pacients i de les reformes assistencials estructurals que això comporta -d'acord amb les esmentades directrius QR de l'ONU) **han sigut al mateix temps qui han tingut significatiu protagonisme en la seva elaboració**.

Per tots aquests motius cal, un cop més, recordar i tenir present que **la incorporació dels Drets dels pacients no és negociable**, ni hi ha cap justificació vàlida en l'incompliment de les directrius necessàries per preservar-ne la prioritat.

Finalment un primer redactat d'aquestes conclusions ha vist la llum; text llarg, detallat i laboriós, amb unes primeres mesures significatives, però que obvien, o potser substitueixen efectuar accions de manera directa i clara respecte a punts àmpliament detallats ja des de fa massa anys.

El Comitè d'Ètica Assistencial adscrit a la Fundació Congrés Català de Salut Mental, amb motiu del Dia Mundial de la Salut Mental, vol recordar, un cop més, que hi ha grans temes d'abast estructural que determinaran "en cascada" les accions a realitzar, i sense els quals es pot caure massa fàcilment en no afrontar -cortina de fum- qüestions candents que requereixen una millora clara i immediata. Com són:

- **Situar els drets dels pacients (persones!) en el centre de qualsevol intervenció encaminada a millorar l'estat de la seva salut:** eliminar o reduir a percentatges irrisoris de manera progressiva però ineluctable les contencions mecàniques, l'aïllament no pactat o consentit, els ingressos involuntaris, els tractaments forçats).

- Normalitzar la **divulgació i implementació de teràpies alternatives al model biomèdic** d'ús comú, segons l'informe del relator de la ONU, afavorint-ne la **lliure elecció** segons la voluntat de la persona atesa.
- En conseqüència, incrementar i adaptar els recursos assistencials a l'enfocament comunitari corresponent. **Desmedicalitzar progressivament l'atenció als trastorns mentals en benefici de terapèutiques alternatives validades** des de la pròpia OMS (*Open Dialogue* i altres...).
- Assegurar la **participació activa dels afectats i les seves famílies** tan en els tractaments, com en l'organització i gestió dels serveis d'atenció en salut mental.
- Validar i **generalitzar la implementació de les voluntats anticipades dels afectats, sense que les dificultats específiques en salut mental en comportin una retallada.**

Els objectius són efectivament ambiciosos, però recordem que l'estat espanyol va subscriure l'any 2006 la Convenció dels drets de les persones amb discapacitat de la ONU. A més a més en diverses ocasions els Relators de l'ONU/OMS han donat indicacions sobre la matèria de manera inequívoca. Portem, doncs **massa anys de retard, massa patiment derivat d'una assistència sostinguda en plantejaments ineficaços i obsolets** incomplint als compromisos adquirits, i que s'afegeix al propi patiment propi dels trastorns de la salut mental.

Hi ha una responsabilitat compartida i proporcional: els proveïdors de serveis no poden ja deixar de plantejar-se el **canvi de paradigma segons les directrius de la ONU**, i per la seva banda, **els Governos**, del color que sigui, tampoc haurien de renunciar a pactar amb els proveïdors de serveis uns terminis per a **posar en marxa accions concretes que facin efectiu el desitjat i esperat canvi** i millora en l'assistència de la Salut Mental al nostre país.

10 d'octubre de 2024

COMITÈ D'ÈTICA ASSISTENCIAL:

Joan Badia, Esther Francisco, Montserrat Hierro, Jordi Marfà, Judith Martin, Asunción Pié, Alicia Roig, Mercedes Serrano, Silvia Ventura, Fernando Vidal i Edgar Vinyals.